

Editie #6 Bewust wonen

Als eigenaar van erfgoed - van monument tot karakteristiek pand - wilt u zorgvuldige keuzes maken over verduurzaming. In elke editie van 'Ruimte voor duurzaam erfgoed' gaan we per thema in op achtergronden, kennisbronnen en voorbeelden. In deze zesde editie staat bewust wonen centraal. Hoe ging men in het verleden om met grondstoffen en wat kunnen we daar in de huidige tijd van leren? Ook nemen we een kijkje bij Mien Boelhouwer & Hans Baaijen die samen met een bevriend stel een dwarshuisboerderij in Spijk uit 1900 kochten.

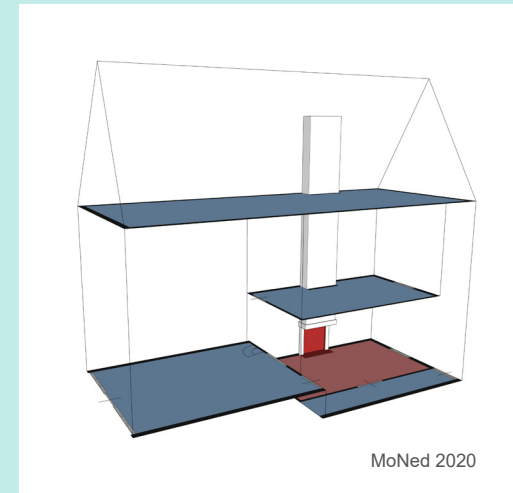
Korte verdieping op bewust wonen

Vroeger was alles beter! Alhoewel... arbeidsloon was in verhouding tot materialen goedkoop. Het dwong mensen bewust om te gaan met grondstoffen. Eigenaren van erfgoedpanden doen dit vaak nog steeds omdat onderhoud en verwarmen een kostbare aangelegenheid kunnen zijn. Het slim gebruiken van de ruimten, warmte en materialen kan instandhouding financieel vergemakkelijken.

Bouwhistoricus Reinoud Boter van MoNed heeft zich verdiept in hoe mensen de afgelopen 900 jaar zorgen voor warmte in huis. "Mensen gingen bewust om met grondstoffen, ze waren afhankelijk van wat de omgeving te bieden had." Een hergebruik- in plaats van een consumptiemaatschappij. "En als de man des huizes wat geld had verdiend – en dit nog niet had opgedronken bij het uitbetalen in het café – dan kon er wat brandstof voor de verwarming worden gekocht." Met de komst

van goedkoop aardgas in de jaren zestig vergaten we dat warmte een luxeproduct was. "Zonder Gronings gas moeten we opnieuw leren onze bronnen efficiënter in te zetten. [...] Vroeger woonden mensen in de keuken, daar was de warmte. Er werd ook geslapen in bedsteden en later op de verdieping boven de keuken waar de warmte door de vloer trok." Eigenaren van erfgoedpanden passen regelmatig oude principes toe zoals selectief en gezonde verwarmen.

Naast boerenverstand kan bouwhistorisch onderzoek helpen inzicht te geven in hoe een gebouw(type) in het verleden verwarmd werd, dit kan inspiratie geven voor vandaag.

Meer informatie over bewust wonen vindt u op:

- [Warmte & licht in huis, lessen uit het verleden](#) (RCE/ MoNed 2020).
- Er zijn meer manieren om minder last van kou te ervaren. Beheerders gaven [10 tips om de winter door te komen](#) (Erfgoedstem 2022).

“Zonder Gronings gas moeten we opnieuw leren onze bronnen efficiënter in te zetten.”

In de praktijk: Comfortabel atelier in Spijk

Aan de rand van Spijk, vlakbij de Waddenzee ligt de dwarshuis boerderij uit 1900. We spreken met Hans en Mien die in 2018 horen dat de boerderij van een ouder kunstenaarsechtpaar te koop is. Het pand was (zeker) de laatste tien jaar niet onderhouden. Het stel woonde vooral in de keuken en het atelier (in de schuur). “Wij hadden het aan goede vrienden verteld en mochten hier een weekend zitten om te kijken hoe we het hier zouden vinden [...], nou we waren bijzonder enthousiast” aldus Hans. De bevriende stellen kopen de boerderij.

Het restaureren en verduurzamen van een rijksmonument vraagt wel wat van een mens. Mien: “Als we vooraf hadden geweten wat ons te wachten stond, dan hadden we het misschien niet gedaan.” Hans en Mien hebben enige ervaring met historische gebouwen (geen monument) en alle eigenaren zijn ambitieus op het gebied van verduurzaming, voor het milieu en de portemonnee. Het plan was om waar mogelijk restauratie en verduurzaming te combineren. Het te restaureren dak werd voorzien van isolatiefolie, de vensters na restauratie van dun (monumenten) dubbelglas. De grootste uitdaging waren de historische interieurs: lambrisering, detaillering van vensterbanken, papier-maché sierplafonds en gehout (geschilderd houtmotief) in de hal en op de deuren. Er werd gekozen deze ruimten te ontzien van verduurzamingsmaatregelen.

Hans over de periode voor de verbouwing: “We plaatsten radiatoren en gingen goed verwarmen in de winter, dat hebben we geweten! De energierekening was zo hoog dat we de verwarming direct weer laag gezet

hebben.” Er werd nagedacht over een slimme oplossing: het monumentale voor- en tussenhuis werd meer het zomerhuis. Het atelier in de schuur werd geschikt gemaakt als goed geïsoleerde woonruimte in de winter, samen met de keuken en een kleine binnenkamer.

Omdat het dak van de schuur weer werd voorzien van riet was het plaatsen van zonnepanelen geen mogelijkheid. Vanwege het groen was elders op het terrein ook geen optie. Een andere manier van duurzaam verwarmen werd gevonden: het atelier werd voorzien van een houtkachel. Hout van het terrein (er ligt een klein bos) is meer dan voldoende om in de winterperiode mee te verwarmen.

“We plaatsten radiatoren en gingen goed verwarmen in de winter, dat hebben we geweten!”

Enkele feiten op een rij

- Dwarshuisboerderij, Tweehuizerweg Spijk
- Gemeente Eemsdelta
- Bouwjaar: 1900
- Rijksmonument
- Ambitie: restauratie, constructief herstel, duurzaam verwarmen
- Planvorming: 2018-2020
- Uitvoering: 2020-2023
- Energiekosten voor verduurzaming (2020): €6.156,- per jaar
- Energiekosten na verduurzaming (2023): €4.212,- per jaar